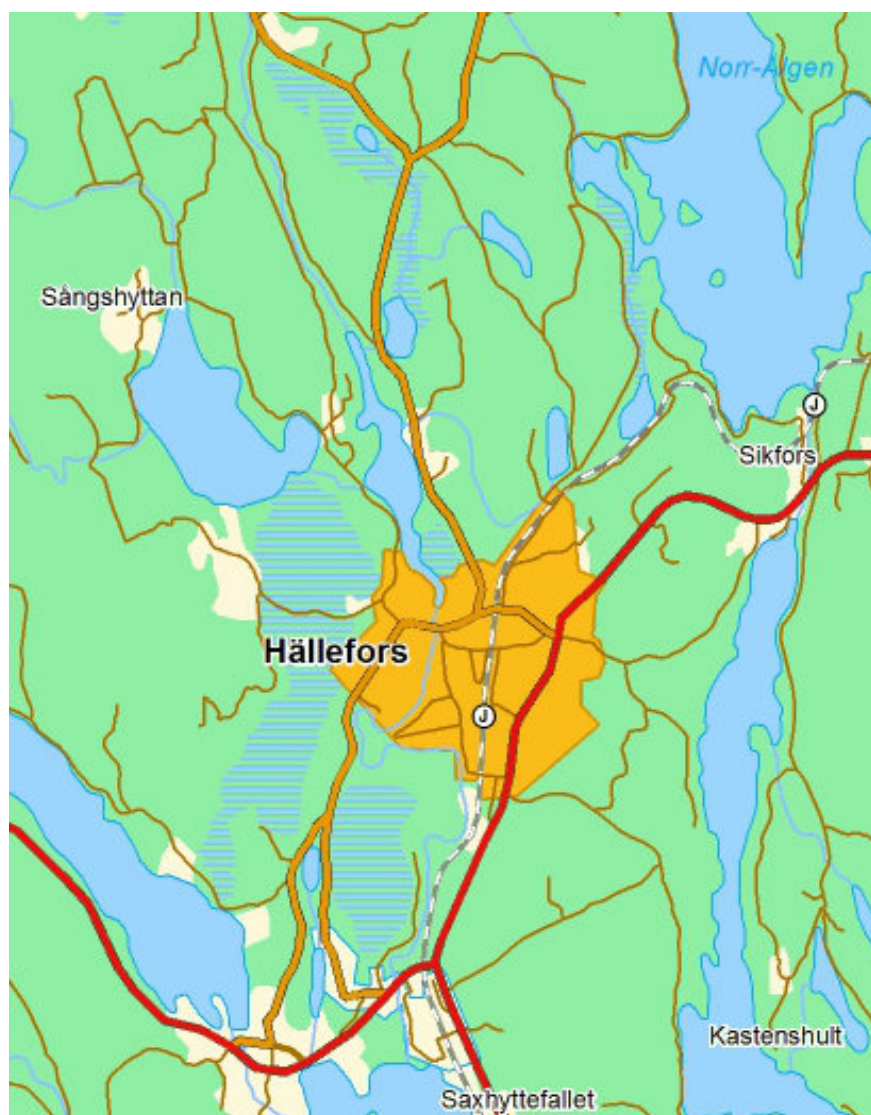

Simon i Sången

Simon i Sången.....	1
Simons far och stamträd.....	2
Sången.....	3
Göran och Bertil i Käxtjärn.....	5
Erik och Mats.....	9
Matts Jakobsson Muhoinen.....	11
Stortjuvar i bergsslagen.....	12
Finnskog.....	13
Källor.....	14

1590 är ett viktigt datum i Hälleforsbygdens historia. Då tog **Simon Finne** upp en gård vid sjön Sången strax väster om Hällefors (enligt Hällefors bruks arkiv D 13). Han kallades för **Simon i Sången**. Simon hette egentligen **SIMON Jakobsson Puttoinen**. Av släkten Puttoinen enl Finnmarken förr och nu 1998:2

Simon (från början i Saxhyttan) hade fyra söner. **Simon** med sönerna **Erik** och **Mats** slog sig ned vid sjön Sången. 1631 fick de tillsammans med tre bergsmän i Saxhyttan tillstånd av riksrådet Karl Bonde att uppföra en hytta vid "Hälleforsen", emedan där fanns god lägenhet att bygga. Saxhyttan ligger något söder om sjön sången och Hällefors vilket syns på kartan nedan.

De andra söner, **Göran** och **Bertil** bosatte sig vid **Kextjärn**, väster om sjön **Norrälgen**, vid södra slutningen av det 267 m höga berget. Norrälgen syns på kartan nordöst om Hällefors.

Där bröt de "av stubbe", som det heter i deras fastebrev utfärdat de 17 juli 1647, i Kextjärn, marken ett torp varav de ägde hälften vardera. Fastebrev var samma sak som lagfart och användes fram till 1875.

Kextjärn kommer av vattensamlingens form som liknade en skarvyxa, dialektalt tjäxla. Ett ord som förekommer ofta i bouppteckningar. (Jämför Kekzle 1630.)

(Se Helger, Nils: Hällefors socken, 1945 s. 37, 514.)

Sången tillhörde Färnebo socken till 1633 då Grythytte församling bildades och Sången fördes dit. Senare överfört till Hällefors socken.

Simons far och stamträd

Simons far och vår äldsta ana i denna gren hette **JAKOB PUTTOINEN Finne**. Finne var antagligen ett tillägg i Sverige. Han var född i Finland 1535 och flyttade till Sverige i slutet av 1500-talet. Hans stamträd ser ut enligt nedan. Vår släktgren är markerad med blått.

JAKOB Puttoinen Finne. Född 1535 i Finland.

Gift

— **SIMON Jakobsson Puttoinen**. Född 1570 i Finland. Död 1612 i Sången, Hällefors (T).

Gift 1:o

— **BERTIL Simonsson Puttoinen**. Född 1590 i Hällefors (T). Död 1659 i Kextjärn, Hällefors (T).

— **MATS SIMONSSON**. Född 1595 i Saxhyttan, Hällefors (T).

Gift med **ANNA PERSDOTTER**. Född i Björkskogsås, Grythyttan (T).

— **SIMON MATSSON**. Död 1684 i Sången, Hällefors (T).

— **BRITA MATSDOTTER**. Född 1626 i Norra Råda (S). Död 1678 i Norra Råda (S).

— **GÖRAN MATSSON**. Född 1627 i Sången, Hällefors (T). Död 1719 i Hällefors (T).

Gift med **KARIN STAFFANSDOTTER**. Född 1646 i Grythyttan (T). Död 1736 i Hällefors (T).

— **ERIK MATSSON**. Född 1648 i Hällefors (T). Död 1722 i Sången, Hällefors (T).

Gift med **ANNIKA JÖNSDOTTER**. Född 1655 i Grythyttan (T). Död 1741 i Hällefors (T).

— **PER MATSSON**. Död före 1682-04.

— **Göran (Örjan) SIMONSSON**. Född omkring 1600. Död 1686 i Hällefors (T).

Gift 2:o

— **ERIK Simonsson Puttoinen**. Född 1610 i Saxhyttan, Hällefors (T). Död i Hällefors (T).

Gift med **KARIN Jakobsdotter Muhoinen**.

— **JACOB ERSSON**. Född 1630 i Sången, Hällefors (T). Död före 1673 i Sången, Hällefors (T).

Gift med **INGEBORG CHRISTOFFERSDOTTER**.

— **ERIK ERSSON**. Född i Sången, Hällefors (T). Död 1676 i Sången, Hällefors (T).

Gift omkring 1647 i Hällefors (T) med **MARIT Matsdotter Lankinen**. Död 1705 i Hällefors (T).

— **GÖRAN JAKOBSSON**.

Gift

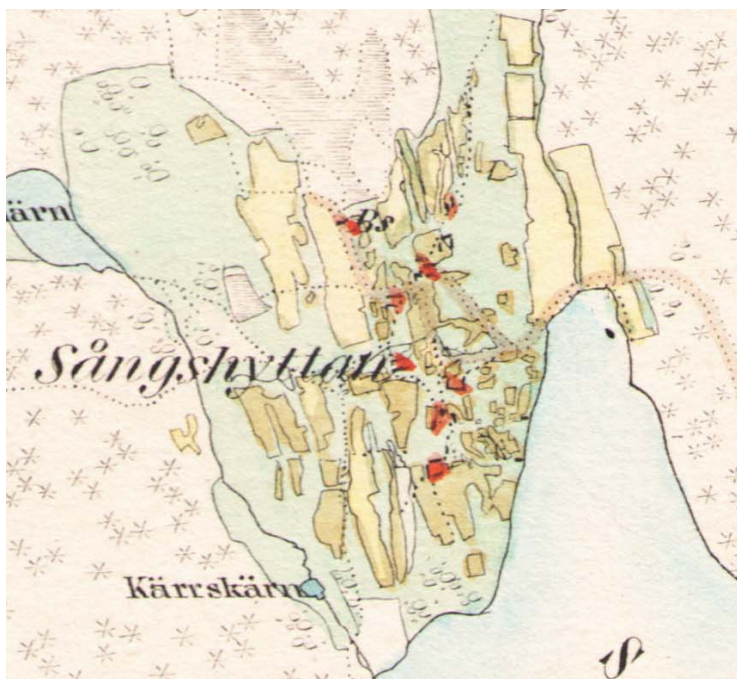
— **VALBORG GÖRANSDOTTER**.

Gift med **JOHAN SVENSSON**.

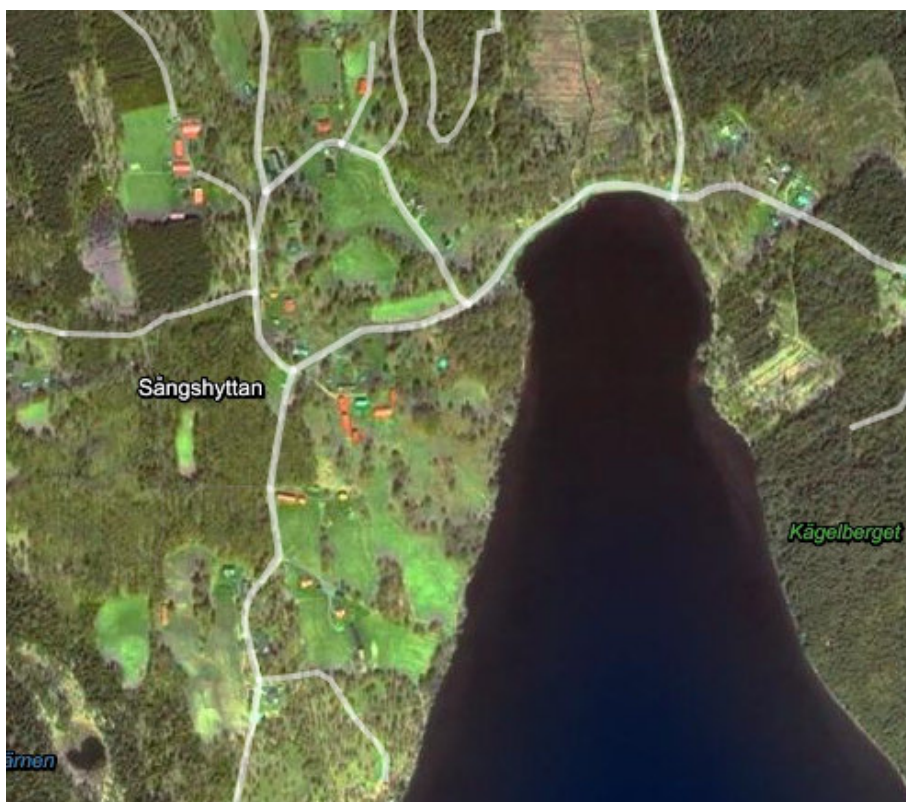
Fler personer finns i generation 4, men har inte tagits med i denna listning eftersom de inte alla stannade i Sången.

Sången

Kartan nedan visar Sången som det såg ut för ganska många år sedan. Vid norra delen av sjön låg Sångshyttan. År 1606 fanns fyra finska familjer i Bergslagsskogarna och ca 30 år senare var antalet 24. Kartan nedan är från 1865-68.

Ett flygfoto från idag (2012) nedan visar hur det nu ser ut.

Gården Saxhyttan som byggdes nordväst om sjön sången av Simon och bröderna Erik och Mats syns på kartorna nedan från 1797. Först en översikt och sedan de 6 olika gårdarna som det såg ut 1797. De är markerade med bokstäverna A – F.

De olika gårdarna tillhörde 1796 enligt delningsdokumentet från samma år;

A. 1/16 Bergsman **Olof Persson** född 1745 och vars farfars farfar var **Göran Simonsson**

- B. 1/16 Nämndeman **Mats Persson** född 1729-06-09, gift med Maria Nilsdotter vars farmors farfar var **Mats Simonsson**
- C. 1/8 Bergsman **Göran Göransson** född 1754. Göran vars farfars farfar var **Mats Simonsson**
- D. 1/8 Bergsman **Erik Eriksson** född 1745 och vars farfars farfar var **Mats Simonsson**
- E. 1/16 Bergsman **Erik Jonsson** född 1767, gift med Maria Andersdotter vars morfars farfar var **Mats Simonsson**
- F. 1/16 Bergsman **Nils Jakobsson** vars morfars farfars far var **Mats Simonsson**

Nybyggarna hade vid 1600-talets mitt blivit så många att församlingarna i bygden höll sig med finsktalande präster. Svedjebrukskulturen bredde ut sig över bergslagen och i omgivande Finnskogar i Värmland, Dalarna och Gästrikland.

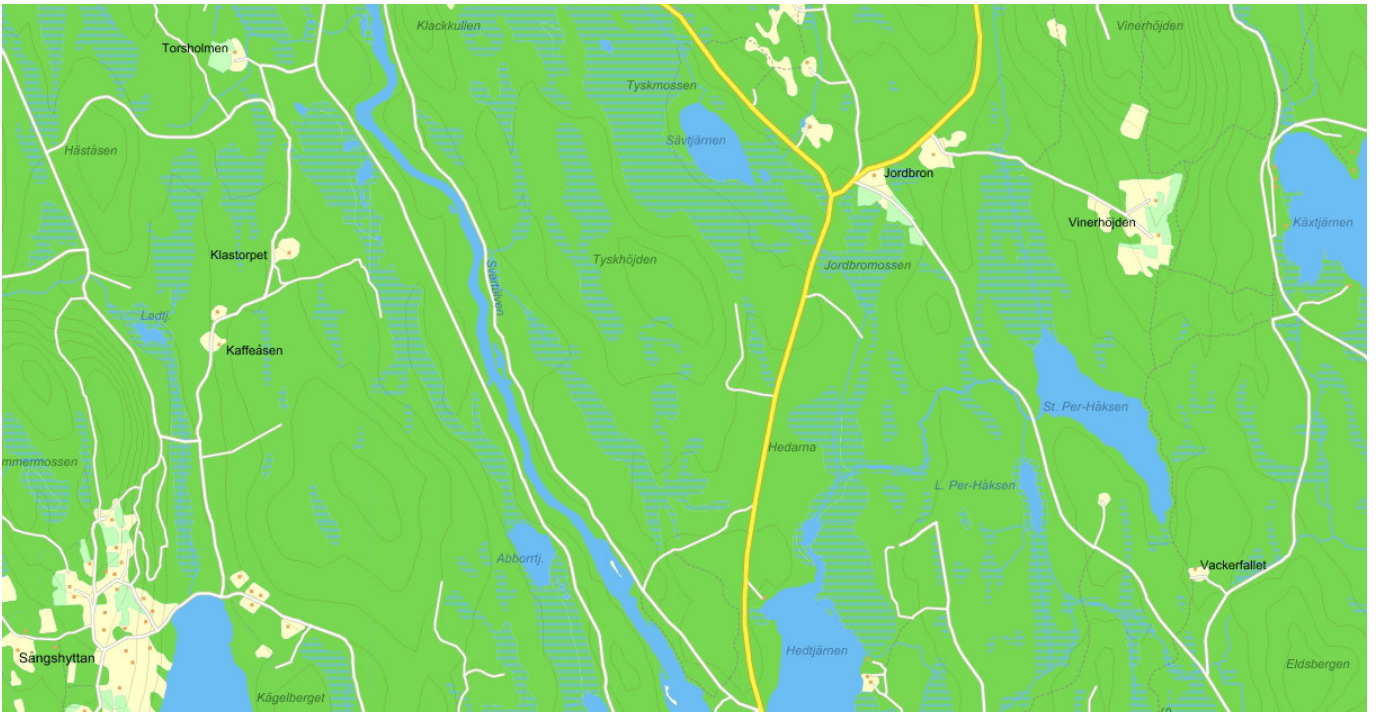
Konkurrensen från järnbruken om skogen medförde att svedjebruket dog ut under 1700-talet i Bergslagen. Den speciella bostadsformen med rökstuga levde dock kvar till slutet av 1800-talet liksom det finska språket. I dag minner gårdslägen, drag i byggnadsskicket och finskklingande namn på sjöar, berg m.m. om att bygden koloniserades av svedjebrukare från främst Rautalampi storsocken i Finland.

Göran och Bertil i Käxtjärn

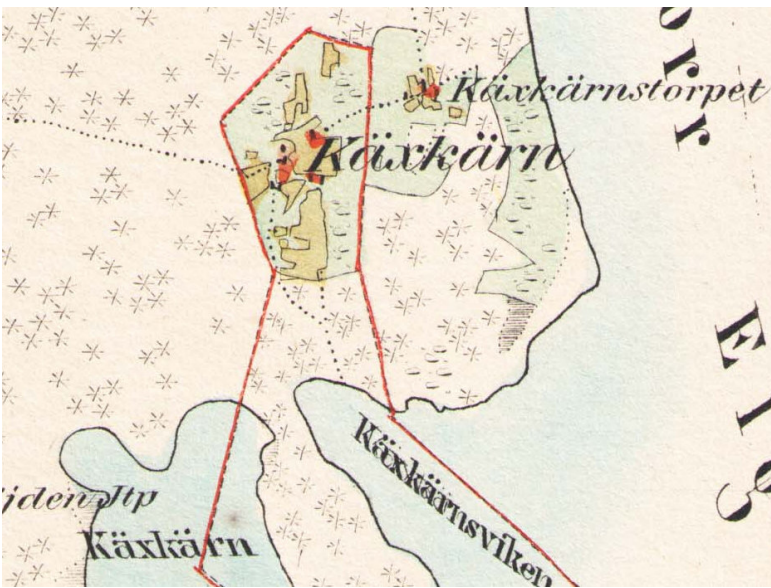
Göran och **Bertil** bosatte sig alltså vid **Kextjärn**, vid södra sluttningen av det 267 m höga berget Vinterhöjden. På generalstabskartan nedan från 1892 syns Käxtjärn (under n:et) och berget har mycket riktigt nivåuppgiften 267.

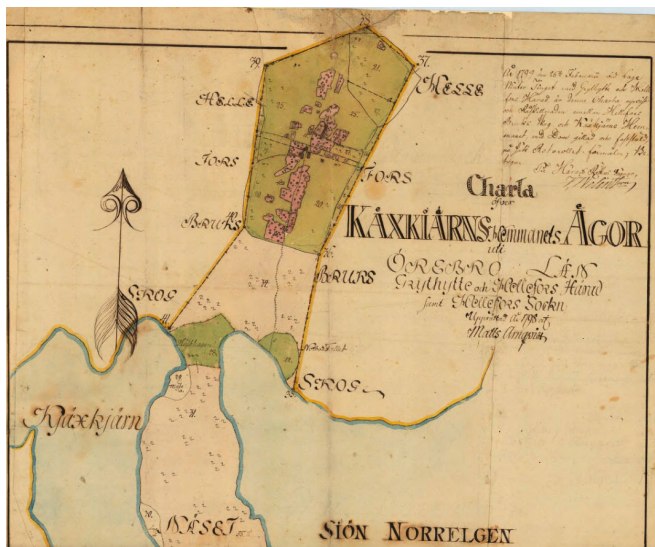
Käxtjärn syns på kartan från idag (2011) längst upp till höger. Längst till vänster syns Sångshyttans by. Avståndet emellan de båda platserna är drygt 10 kilometer fågelvägen.

En karta från 1865-68 nedan visar Käxtjärn och Käxtjärnstorpet.

På följande 2 kartor nedan ser vi hur Käxtjärn såg ut år 1799.

Dagens (2012) fastighetetskarta visar att det finns en hel del ny bebyggelse runt sjön Käxtjärn, men den gamla tomt och sk inägomarken visas också.

Bröderna hade jakten till näring förutom bergbruk, jordbruk och boskapsskötsel.

En dag omkring år 1635 var Göran ute på tjäderjakt i bergen nordväst om Käxtjärn. Det var kallt och han hade tänt en brasa för att övernatta där, berättar sägnen. När han på morgonen skulle raka ut glöden och släcka brasan för att inte skapa någon skogseld, fann han, att berget därunder glänste av silver. Det var silverhaltig blyglans.

Historien låter ganska otrolig, ty knuten, där elden skulle ha tänts för övernattning, låg bara 3 km från Käxtjärn. Hade Göran hunnit så långt, så hade han nog tagit sig hem på kvällen. En annan sägen förtäljer, att hans häst råkat trampa på en sten, som glänste av den dyrbara metallen. Lika osannolikt, för det hästar, som på den tiden användes i skogarna, var inte skodda, och att själva hoven skulle ha repat så pass i stenen, att en metall framträtt, kan knappast antagas.

Sannolikast är nog, att Göran verkligen var ute för att leta efter malm, järnmalm nämligen. Han var ju redan förut intresserad för bergsbruk och hade jämte sin bror Bertil och tre andra torpare del i Sikfors hytta mellan Norr- och Sörälgen. Att han nu hade turen att finna en mycket värdefullare metall tycks inte ha gjort honom vidare glad. Det var honom troligen ej obekant, att silver var en ädlare metall, och att för dess bearbetande allt annat måste vika undan. Han kunde nämligen frukta, att hans och hans medintresserades hytta vid Sikfors skulle bli lidande därav, att ett smältverk för silver inrättades, och att de därigenom fick konkurrens om skogen. Och han beslöt att hålla fyndet för sig själv. Men under ett "dryckesmål" hos Håkan Svensson i Filipstad råkade han yppa sin hemlighet, och ryktet därom nådde omsider riksrådet Karl Bonde. Han förstod genast, att en silverfyndighet var något för kronan, och han skrev därför ett brev till kyrkoherden i Grythyttan, herr *Olof* (Olaus Jacobi Arbogensis), och bad honom övertala Göran i Käxtjärn att uppge fyndplatsen. Belöning utlovades till alla parter.

Kyrkoherden fullgjorde sitt uppdrag, och när riksrådet Bonde och övriga medlemmar av Kristinas förmyndarregering i mars 1639 besökte Örebro, omtalade Göran sitt fynd för riksrådet och visade som prov en "handsten" av den silverhaltiga bergarten. I belöning fick finnen livstids frihet från skatt för sitt torp och dessutom penningar samt en silverkanna, vägande 80 lod. (1 lod = 13,2

gram. 80 lod är alltså drygt ett kilo)

Om Göran inte redan genom sin andel i Sikfors hytta och hammare var en välbärgad man, så blev han det nu. Han sålde järn till de båda handelsmännen Jöns Jönsson i Filipstad och Anders Bengtsson i Nora. Sedan brodern Bertil avlidit och hans andel i Käxtjärnstorpet och i Sikfors hytta och hammare år 1660 inköpts av bergmästaren *Otto Lybecker* i Nya Kopparberg, sålde också Göran sina andelar i torpet, hyttan och hammaren. Härmed hade Göran Simonsson upphört att vara bergsman. Han synes sedan ha varit anställd av silververket som "malmletare", men historien har intet att förtälja om något mer malmfynd som Göran gjort.

Han åtnjöt allmänt förtroende. När år 1640 en häradsrätt bildades för Grythytte- och Hällefors bergslag och halva nämnden skulle vara finnar, blev Göran och hans bror nämndemän i denna rätt åtminstone fr. o. m. år 1642. Ännu vid tinget i februari 1660 satt Göran kvar som nämndeman, men i juni samma år insattes i rätten Sven Bengtsson i Bovik i hans ställe. Göran hade då varit nämndeman i minst 18 år.

Sedan kronan tillfredsställt Göran i Käxtjärn med skattefrihet, pengar och en silverskål, för det han funnit silvergruvan, dröjde det inte länge, förrän brytning och smältning var i gång för kronans räkning med gruvor i berget, där Göran funnit malmen, vilket berg fick namnet Silverknuten, som det kallas än i dag. Den första "sänk- och bränningen" kallades St. Göran efter upptäckaren. Smältningen skedde vid "Hällforsen", där det fanns god vattenkraft. Den järnhytta, som förut fanns där, flyttades bort. Vid brytningen använde man sig av ved för upphettning av berget, varpå kallt vatten göts över det. Krut hade ännu inte kommit i allmänt bruk, och dynamiten var okänd. Transporten av malmen till hyttan torde ha skett utför älven med flottar eller prämar och båtar. Mellan gruvan och Hällefors fanns ett bokverk, där malmen sorterades.

Göran och Bertil var med och byggde kyrkorna i Grythyttan 1632 och i Hällefors 1644. De var nämndeman vid den 1640 inrättade häradsrätten i Grythyttan. De nämns i den äldsta nämndemansförteckningen, från vintertinget 1/3 1642 (enl Johan Johansson i Om Noraskog III, 1884). Tog avsked 1662 enl samma källa.

(Se vidare Helger, Nils: Hällefors socken, 1945 s. 37f, 156f, 514ff.)

Erik och Mats

Mats Simonsson övertog efter faderns död den **norra** hälften, övre Sången. Han byggde en hytta vid Hälleforsen 1631 och i Sången 1641. Han var med och byggde kyrkorna i Grythyttan 1632 och i Hällefors 1644. Mats hade 5 barn, Simon, Brita, Göran, Erik och Per.

Erik Simonsson Puttoinen övertog efter faderns död den **södra** hälften av fädernetorpet, nedre Sången. Han deltog i byggandet av hyttan vid "Hälleforsen" 1631. När denna hytta inlöstes av staten för att inrättas till silverhytta byggde Erik och brodern Mats en ny hytta hemma vid Sången 1641 och en hammare på samma plats 1646. Han var med och byggde kyrkorna i Grythyttan 1632 och i Hällefors 1644.

Erik Simonsson fick 2 söner, **Jakob Ersson** och **Erik Ersson**. Erik och brodern Jakob ärvde och delade mellan sig södra (nedre) Sången efter sin far. Efter brodern Jakobs död sålde Erik den 25 februari 1763 Jakobs hälft i hemmanet till kusinen Simon Mattsson i övre Sången för att dennes yngste bror skulle få sin del i Sångshemmanet. (Se vidare stamträd nedan)

Erik Ersson fick 2 söner och 2 döttrar. Alla föddes i Sången. Den äldsta sonen **Erik Ersson Lankinen** var gift 2 gånger och fick 9 barn, alla födda i Sången. En av hans döttrar **Brita Ersdotter** (vår släktgren) gifte sig och flyttade till Östra Gruvan.

Erik Simonsson Puttoinen gifte sig med **Karin Jakobsdotter Muhoinen**. En annan släkt med finskt ursprung. Ur Finnmarken förr och nu 1995:1 kan vi läsa; ”Torpet Stora Tomsjön nr 167. August Anners, är den enda i Stora Tomsjön som fortfarande bebos året runt, och den enda med oavbruten bosättning sedan 1620-talet. **Karins** make **Anders Larsson** köpte torpet 1663 av Anders Erssons änka Elin, och brukade det till sin död 1665. **Karin** står som brukare 1665-1666. Efter hennes omgifte med **Erik Simonsson** står han som brukare av torpet 1666-1675. Efter det brukas torpet 1675-1677 av Eriks svåger (Karins bror) **Jakob Jakobsson Muhoinen** innan han flyttar till Äppelbo finnmark”.

Eriks stamträd ser ut enligt nedan. Vår släktgren är markerad med blått.

ERIK Simonsson Puttoinen. Född 1610 i Saxhyttan, Hällefors (T). Död i Hällefors (T).

Gift med **KARIN Jakobsdotter Muhoinen**.

— **JACOB ERSSON**. Född 1630 i Sången, Hällefors (T). Död före 1673 i Sången, Hällefors (T).

Gift med **INGEBORG CHRISTOFFERSDOTTER**.

— **ERIK ERSSON**. Född i Sången, Hällefors (T). Död 1676 i Sången, Hällefors (T).

Gift omkring 1647 i Hällefors (T) med **MARIT Matsdotter Lankinen**. Död 1705 i Hällefors (T).

— **ERIK Ersson Lankinen**. Född 1648 i Sången, Hällefors (T) (DB 1745 Hällefors). Död 1745-08-31 i Sången, Hällefors (T) (DB 1745 Hällefors).

Gift 1:o med **ANNIKA MÅNSDOTTER**. Född 1660 i Örling, Gåsborn (S). Död omkring 1700-01-01 i Sången, Hällefors (T).

— **MARGARETA ERSDOTTER**. Född 1686. Död 1766 i Hällefors (T).

— **KATARINA ERIKSDOTTER**. Född 1688 i Sången, Hällefors (T).

— **KATARINA ERIKSDOTTER**. Född 1691-02-08 i Sången, Hällefors (T)

— **SIGRID ERIKSDOTTER**. Född 1696 i Hällefors (T). Död 1744 i Hällefors (T).

Gift 2:o 1701-02-24 i Hällefors (T) med **KARIN PERSDOTTER**. Född 1672-01-09 i Jeppetorp, Grythyttan (T). Död 1739-07-02 i Sången, Hällefors (T).

— **KARIN ERSDOTTER**. Född 1702-05-18 i Sången, Hällefors (T). Död 1755-01-15 i Hällefors (T).

— **PER ERSSON**. Född 1705-04-17 i Sången, Hällefors (T). Död 1755-02-10 i Sången, Hällefors (T).

Gift 1:o 1727-09-17 i Hällefors (T) med **ANNA (Annika) ANDERSSON**. Född 1708-04-04 i Sirsjön, Hällefors (T). Död 1745-06-02 i Sången, Hällefors (T).

Gift 2:o 1746-06-01 med **KATARINA LARSDOTTER**. Född 1721. Död 1816-04-07 i Hällefors (T).

— **ANNIKA ERSDOTTER**. Född 1705-04-17 i Sången, Hällefors (T).

Gift 1726-10-09 med **SIMON PERSSON**. Född 1690-07-02 i Sången, Hällefors (T). Död 1755-02-22 i Hällefors (T).

— **BRITA ERSDOTTER**. Född 1708-10-20 i Sången, Hällefors (T) (DB 1769 Hällefors). Död 1769-09-21 i Östra Gruvan, Hällefors (T) (HFL 1764-1775 Hällefors).

Gift 1731-03-15 (DB 1769 Hällefors) med **OLOF NILSSON Sträf**. Född (HFL 1764-1775 Hällefors). Död 1749-04-03 (DB 1769 Hällefors).

— **ERIC Olofsson Sträf**. Född 1733-06-12 i Östra Gruvan, Hällefors (T) (DB 1803 Hällefors). Död 1803-07-25 i Silvergruvan, Hällefors (T) (DB 1803 Hällefors).

Gift med **CATHARINA JANSBOTTER**. Född 1730-09-03 i Nätsjön, Hällefors (T) (HFL 1796-1805 Hällefors). Död 1812-12-04 i Silvergruvan, Hällefors (T)

— **NILS OLOFSSON**. Född 1737-03-12 i Gruvan, Hällefors (T) (HFL 1754-1763 Hällefors). Död 1772 (annan forskare).

— **CATHARINA OLOFSDOTTER**. Född 1741 i Östra Gruvan, Hällefors (T) (HFL 1754-1763 Hällefors).

— **OLOF OLOFSSON**. Född 1743-12-06 i Gruvan, Hällefors (T) (HFL 1754-1763 Hällefors).

— **PETTER OLOFSSON**. Född 1747-07-27 i Gruvan, Hällefors (T) (HFL 1754-1763 Hällefors).

— **ERIK ERIKSSON**. Född 1712-03-14 i Sången, Hällefors (T) (Svenska Antavlor, nr 276, av Lars Hilding). Död 1741.

— **KARIN ERSDOTTER**. Född 1661-03-21 i Sången, Hällefors (T). Död 1738-05-22 i Rifallet, Grangärde (W).

— **BERTIL ERSSON**. Född 1663 i Sången, Hällefors (T). Död 1748-04-26 i Sången, Hällefors (T).

— **ANNA ERSDOTTER**.

Matts Jakobsson Muhoinen

Matts var bror till **Karin Jakobssdotter Muhoinen** och född 1635. Han var en riktig odåga och förekom ofta i domböckerna. Det slutade så illa för Matts att han avrättades.

Enligt häradsrättens dombok lovade Matts Jakobsson vid tinget i juni 1666 att vilja upptaga Mången, som en lång tid legat öde. Landshövdingen gav honom därvid rätt att "njuta de ägor både i lands och strand, som till arbete torp legat hava".

Matts Jakobsson, även kallad "Rik-Matts" figurerade ofta i rättsprotokollen, först som käre och sedan som svarande.

Han hade tidigt försökt att försörja sig med ärligt arbete, uppbrutit ett ödetorp i Mången, "det icke någon för dess eländighets skull ville upptaga och bebygga", som det heter i domboken för vintertinget 1664. Han fick år 1666 av landshövdingen frihetsår till 1668, och fick njuta de ägor, både i land och strand, som legat till torpet. Men han mötte vidriga öden. Hans grannar betraktade honom som inkräktare. De ville odelat behålla sina näringsfång, jakt och fiske m. m.

Redan vid sommartinget 1667 kom "Matts Jakobsson i Mången för Rätten och klageligen gaf till kienna hurusåsom Erich i Löfsjön, hans son Erik Ersson samt Tomas Olsson i Mången hafwa för honom af idel afund och illwilja, wettandes och wiljandes upbränt 30 stycken lägg nät, ett skottnät, tillika med huset de lågo uti, som byggt war på en holme uti sjön (sjön Mången). Widare torra gäddor och mört, därjämte uppbränt ett nyhugget fall och 40 stockar nyhugget timmer." Tomas och Erik nekade och klagade över att de på grund av denna Matts omilda berättelse "blifwit av profosserna antastade, fängslade och illa handterade". De fordrade nu, att Matts därför skulle plikta. Matts berättade vidare, att Erik redan förut "tillsagt honom ondt (hotat honom)" och bränt hans fiskekoja, vilket en piga vid Tomsjön, Annika, bevittnat. Hon hade därför blivit slagen av Erik och Tomas. Gubben Tomas och Per Ersson hade t. o. m. velat skjuta ihjäl Matts, vilket de förnekade.

Emedan parterna i detta mål på ömse sidor åberopade sig på vittnen, blev målet uppskjutet till nästa ting. Men det förekommer inte mer i domboken, varav man kan sluta sig till, att de tvistande grannarna ingått förlikning.

År 1675 hade Tomas stulit ett nät från Mattes, värt 41/2 daler. För detta dömdes Tomas till "tjufweböter" med tre gånger detta värde, och eftersom det skett på en söndag dubbelt. Då inga tillgångar fanns, avstraffades han med gatulopp.

Vid vintertinget 1679 var det Matts tur att som misstänkt ställas på de anklagades bänk för åtskilliga stölder både här och i Gränge socken, vartill Matts enständigt nekade. Han erkände däremot, att han rymt ur kronans knektetjänst, samt att han hyst en annan tjuv, Henrik Larsson i Gränge socken. Vidare kunde rätten inte komma, utan han remitterades till Gränge att där "lagligen handteras".

Vid 1681 års vinterting var Mattes åter inför Grythytte-Hällefors häradsrätt. Han kallas nu i protokollet "en berychtad Tiuff" och tilltalas för att "många Tiufferier och andra grofwa stycken begått bafwa": lejt för sig år 1675 till bergsregementet en karl, som sedan rymde; "tillika med en annan Tiuff, Hendrik Hansson, stulit i Sunnansiö i Gränge socken till 278 daler kopparmynts värde" och från många andra, bland annat från sin yngre halvbroder Skytt-Matts Larsson (i Sandsjön). Matts var ock angiven för mordförsök samt att ha "gått några år wid skogen", d. v. s. varit skogslöpare.

Matts unge son Matts, som hördes inför rätten, bekände att han varit med och sett, då hans fader togh ned en annan tiuf utur galgen vid Filipstad och tagit bort repet han war hängd med. En annan finne, Lars Pyndare i Willbäcken i Nås, hade bedit honom skaffa sig samma rep, och lofwat honom därför 12 daler kopparmynt, som han ännu icke bekommit hafwer." Matts Jakobsson nekade först, men erkände, "dock icke att han på den hängde utskurit hjärtat eller hemliga tingen som ryktet går .. ". Matts Jakobsson dömdes till "green och galga".

Stortjuvar i bergsslagen

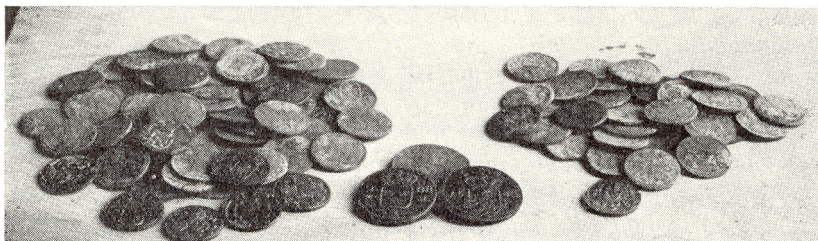
Det ser ut, som om stortjuvarna i gränstrakterna mellan Värmland, Västmanland och Dalarna samarbetat både sins emellan och med yrkesbröder på andra håll, och att Säfsen, Igelhöjden, Mången, Willbäcken och Sunnansjö varit tillhåll för en hel liga tjuvar, av vilka flera småningom blivit avlivade och sålunda oskadliggjorda. En f. d. soldat i Övre Ulleruds socken i Värmland, Olof Geeting, hade en tid varit tillsammans med denna liga, likaså en annan missdådare, tillsammans med vilken Geeting begått stöld i en gård i Ölmehärad, medan husfolket var i kyrkan. Denne missdådare blev avlivad i Ölme. Han skulle tillsammans med Geeting och "Zachris" nu begått rån här uppe i Bergslagen. De skulle en tid ha uppehållit sig i "Eglhöjden". Geeting var anklagad vid Kils häradsrätt, dömdes där till döden för stöld, benådades, stal på nytt, remitterades till Ölme och därifrån till Dalarna. Där blev han med all säkerhet avrättad, ty han hade redan förut av Kils häradsrätt dömts till döden men benådats, och hans senare syndaregister var mer än vad som den tiden fordrades för att bli dömd till att "aflifwas och hängas upp".

Om finnarna Rik-Matts och Zakris Bure berättar sägnen, att de gömt sina pengar i kaggar, som grävts ner än här och än där, och de skulle inte ha kunnat förmås att ens inför galgen yppa gömställena. Man kan väl knappast låta bli att erinra sig denna sägen inför ett skattefynd, som gjordes i närheten av Krokbörn i början av år 1938.

Därom har inhämtats ur polisprotokollet:

"Ett tiotal personer, mestadels trafikbilägare, höll den 10maj på kvällen på med att på planen mellan Svartälven och allmänna landsvägen Hällefors-Grythyttan mitt för Krokbörnsparkens västra infart bryta upp gamla stubbar och jämna marken, så att planen skulle kunna användas till parkeringsplats för bilar. Arbetsstyrkan hade varit uppdelad så, att 2 till 3 personer hjälptes åt med samma stubbe. Kontoristen Erik Herman Pettersson, hans bror Paul Oskar och trafikbilägaren Nils Keller hade tillsammans bildat ett "stubbrytarlag". De höll vid 21-tiden på med en rätt stor och mycket gammal stubbe, belägen 10 m från östra landsvägskanten. Då Erik Herman Pettersson trampade ner sin spade snett under stubben på södra sidan, fick han höra ett klirrande ljud under spadspetsen. Pettersson trodde, att han "krossat en liter", men när han och hans arbetskamrater började vända på jorden kring stubben, anträffade de på omkring 20 cm djup en samling gamla kopparmynt. De uppsamlades, och arbetarna delade dem sig emellan, ty ingen tänkte på, att de hade något värde."

Mynten bar årtal mellan 1634 och 1664, en del initialerna C. G. R. S. och andra C. R. S. Intet tydde på att mynten förvarats i någon kagge eller dylikt, men på ett av 1/4-öresmynten fanns ett litet tygstycke, som måhända kunde härröra från en pung. Redan följande dag kom fyndet till polisens kännedom, och denne företog en undersökning och hopsamlade mynten, som var jämnt 100, av vilka dock ett hade tappats. De 99 sändes därefter till Kungl. Myntkabinettet, som inlöste dem med 35 kronor, av vilket belopp Erik Herman Pettersson fick 15 kronor, hans bror och Keller vardera 10 kronor. Mynten syns på bilden nedan:

Det kan naturligtvis inte med någon som helst säkerhet sägas, att de 100 kopparmynt var tjuvgods, som gömts av någon bland de nämnda tjuvarna. Men omöjligt är det inte. Alla mynten är präglade 1634-1664, 63 av dem under drottning Kristinas tid. På 10 av dessa kan året inte läsas. 29 är från Karl X Gustavs dagar, därav 2 med obestämbart årtal. Och slutligen är 7 från Karl XI:s tid. Alla är 1/4-öresmynt utom de 7 sistnämnda, av vilka 3 är av 2-öres och de övriga 1/2-öres valör. Årtalet motsäger inte, att mynten *kan* ha

gömts av Mattes, som avrättades år 1671, alltså bara 7 år efter det yngsta myntets tillkomst. De kan också ha varit någon Hälleforsbos rättmätiga egendom, som han velat ha i säkert förvar för tjuvar och därför gömt under en trädot, ett mycket vanligt sätt att förvara pengar, då man inte hade några sparbanker.

I bilden nedan syns några myntexempel från boken Helger, Nils: Hällefors socken.

Femöringen på bilden är från 1940-talet och var då gjord i brons, inte koppar. Mellan 1972 och 1984 gjordes 5-öringen i mindre storlek för att sedan helt tas bort. 2010 togs vårt sista öres-mynt bort, 50-öringen, som var ett kopparmynt.

Vi har i vår ägo ett mynt som är en ¼ öresmynt. Det finns ingen uppgift om var det kommer ifrån, men det ser ut enligt nedan och var i Arnes och Sonjas ägo. Det är alltså mycket likt myntet i mitten ovan. Myntet är skadat och slitet.

Det är präglat 1666 och det är av koppar och väger 6,1 gram. Med dagens (2012) kopparpris på runt 50 kronor per kg är kopparvärdet ca 30 öre. Värdeökningen är 1,4%.

Finnskog

Finnskog eller Finnmarker används som begrepp för de ofta ganska otillgängliga skogsbevuxna områden i mellersta Sverige och sydöstra Norge som skogsfinnar (svedjefinnar) befolkade på 1600-talets början. Svedjebruket fordrade storvuxen och tillgänglig skog, vilket förekom mer vanligt i obebodda gränstrakter där marken ännu var obruten.

Genom skattefrihet under sex år underlättades etableringen och den befolkning av skogsmarkerna som eftersträvades blev därmed möjlig. Att sedan svedjebruket förbjöds när bergsbruket behövde skogen för kolning påverkade inte de etableringar som redan skett.

SVEDJEBRUK

Svedjebruk innebär att skog tillfälligt bränns och används för sädesodling och bete, som ett led i växelbruk.

Skogen fälls och avbränns, varefter askan sprids och markytan får en grundbearbetning (tidigare med hjälp av gaffelplog och risharv). Den s k *brändan* besås vanligen med råg och får gräsbinda sig, med eller utan insådd av höfrö. Svedjelandet används sedan några år till betesmark och får så småningom åter växa igen till skog.

Skogens ökade värde innebar att svedjebruket med tiden så gott som fullständigt upphörde i Sverige. Denna skogsbruksmetod har dock i viss utsträckning återupptagits de senaste 20 åren i syfte att främja biologisk mångfald.

Källor

- Kyrkböcker
- Mantalslängder
- Kartor från Lantmäteriet
- Finnmarken förr och nu 1998:2
- Helger, Nils: Hällefors socken, 1945
- Anbytarforum